

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Факультет інформатики, математики та економіки
Кафедра управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖЕНО НА ЗАСІДАННІ КАФЕДРИ
Завідувач кафедри управління та адміністрування
_____ / Наталя ЗАХАРОВА
(протокол № _____ від _____ 20_ р.)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Менеджмент організацій

(повна назва навчальної дисципліни)
для здобувачів вищої освіти

Рівень вищої освіти другий магістерський

Галузь знань 07 Управління та адміністрування
(шифр і назва галузі)

Спеціальність 073 Менеджмент
(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Менеджмент підприємств та організацій

Мелітополь, 2023

Робоча програма Менеджмент організацій
(назва дисципліни)

з циклу загальної підготовки (або професійної підготовки, або вільного вибору)

для студентів *галузі знань* 07 Управління та адміністрування,
спеціальності 073 Менеджмент
« » 20 року - с.

Розробники: к.е.н., доцент кафедри управління та адміністрування Наталя ЗАХАРОВА

Робоча програма дисципліни «Фінансовий менеджмент» затверджена на засіданні кафедри управління та адміністрування

Протокол №від «....» 20__ року

Завідувач кафедри управління та адміністрування

_____ (підпис)

(Наталя ЗАХАРОВА)
(прізвище та ініціали)

« » 20 року

Схвалено навчально - методичною комісією факультету інформатики, математики та економіки

Протокол від « » 20 року №

Голова навчально-методичної комісії _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

« » 20 року

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми _____ Валентина ЧИЖОВА

1. Опис навчальної дисципліни

Опис навчальної дисципліни наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Найменування показників	Рівень вищої освіти галузь знань, спеціальність, спеціалізація	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 9	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Обов'язкова	
Блоків* – 2 у тому числі: курсова робота - навчальна практика –	Галузь знань 07 Управління та адміністрування	Рік підготовки:	
		1-й	
	Спеціальність 073 Менеджмент	Семестр	
Загальна кількість годин - 270		1-й	
		Лекції	
		46 год.	год.
	Освітня програма Менеджмент підприємств та організацій,	Практичні, семінарські	
		44 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
	Освітня програма Управління навчальними закладами	Навчальна практика**	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		180 год.	год.
Тижневих годин** аудиторних – 3 год. л., 3 год. пр., самостійної роботи студента – 12 год. навчальна практика -		Вид контролю екзамен	

2. Мета навчальної дисципліни

Метою дисципліни є формування у здобувачів сучасного системного мислення і комплексу спеціальних знань у галузі управління підсистемами й елементами внутрішнього середовища організації на всіх стадіях її життєвого циклу.

3. Перелік компетентностей, які набуваються під час опанування дисципліною

Перелік компетентностей, які набуваються під час опанування дисципліною:

ЗК4	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети
ЗК6	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)
ФК1	Здатність визначати та описувати характеристики організації.
ФК9	Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію;
ФК10	Здатність до управління організацією та її розвитком

Результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти (Закон України «Про вищу освіту»).

Р6	Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.
Р12	Вміти делегувати повноваження та керівництво організацією (підрозділом)

3. Програма навчальної дисципліни

БЛОК 1. СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ

ТЕМА 1. Системна модель управління організацією

Елементи організації та процесу управління. Бізнес-модель та архітетроніка організації. Характеристика основних елементів та взаємозв'язків в бізнес-моделі організації. Техніки побудови бізнес-моделі організації.

Фактори, які впливають на вибір моделі діяльності організації. Рівні та елементи досконалості організації.

Системне управління організацією. Системні правила менеджменту. Типи менеджменту організації. Досягнення синергізму в менеджменті організації.

Вертикальні та горизонтальні відмінності в менеджменті організації. Комплексний механізм управління організацією та управлінські процедури. Поєднання

функціонального, процесного та ситуаційного підходів до управління.

ТЕМА 2. Організація управління підприємством

Нормативно-правова регламентація та порядок заснування підприємства; етапи: початковий, підготовчий, реєстраційний, організаційний. Підстави організації управління на підприємстві, процедури та особливості розробки засновницької документації.

Статут, установчий договір: основні положення. Формування органів управління, процес організації управління на підприємстві. Методологія проектування системи управління. Особливості різновидів структур управління.

Внутрішньогосподарські підрозділи та управління ними. Регламентування відносин внутрігосподарських підрозділів і органу управління підприємством. Організація стимулювання у внутрішньогосподарських підрозділах.

Організаційна культура. Типи організаційних культур. Управлінські процедури: цільовизначення, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір альтернативи, реалізація. Основний закон управління. Принципи ефективного менеджменту.

Формування дієвого та результативного підходів у менеджменті. Елементи управління. Системні правила управління. Основи реструктуризації управління: реорганізація та реінжиніринг.

ТЕМА 3. Управлінські моделі

Модель управління як системоутворювальний комплекс методів, набір форм впливу, принципів. Компоненти управлінської моделі: цільові установки менеджменту, характер впливу зовнішнього оточення, варіація результативності, органи управління та внутрішній потенціал організації. Цільові управлінські моделі: самовиживання організації, якісного або кількісного росту організації; виведення організації у лідери; управління за цілями; управління за "слабкими сигналами".

Економічні моделі управління: максимізації темпів самозростання функціонального капіталу; виводу організації з кризового стану; виводу з безприбуткового стану.

Моделі забезпечення конкурентоздатності організації: фірми-лідера; "переслідування"; "рівноправ'я". Поведінкові моделі управління: влади та реалізації владних повноважень. Адміністративні управлінські моделі: жорстка директивна; ліберальне адміністрування; внутрішньоорганізаційне підприємництво; співучасті; м'яке адміністрування; самоврядування. Комбінація управлінських моделей

ТЕМА 4. Системи функціонального менеджменту

Взаємозв'язок між менеджментом та маркетинговою діяльністю. Основи маркетингового менеджменту. Управління матеріально-технічною підсистемою. Управління маркетинговою діяльністю. Маркетингові служби підприємств та організація їх діяльності.

Управління фінансово-економічною підсистемою: оборотом, запасами, основними фондами, поточними витратами, доходами та прибутками. Основи фінансового менеджменту. Фінансові основи формування майна, управління обіговими

активами, формування власних та залучення позикових фінансових ресурсів, організація фінансового планування на підприємстві аграрної галузі.

Інвестиційний менеджмент. Класифікація інвесторів, їх права та обов'язки. Інвестиційні ризики. Інвестиційна стратегія та інвестиційна політика аграрного підприємства. Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів. Бізнес-план як метод інвестиційної діяльності.

БЛОК 2. ОСНОВИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ. УПРАВЛІННЯ РИЗИКОЗАХИЩЕНІСТЮ. УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА. ДІАГНОСТИКА УПРАВЛІННЯ.

ТЕМА 5. Основи антикризового управління

Кризові явища як фаза життєвого циклу організації. Особливості кризових ситуацій. Зміст періодів, що призводять організацію до кризи. Причини виникнення кризових явищ. Сутність, основні ознаки, джерела виникнення кризових ситуацій. Типологія: нормальна ситуація і відхилення, сприятливі можливості, несподіваний успіх. Умови використання. Симптоми кризи. Етапи розвитку кризової ситуації в управлінні підприємством.

Система заходів щодо управління підприємством у кризовій ситуації. Конструктивні та деструктивні кризи в управлінні. Модель діагностики кризових ситуацій та банкрутства. Життєвий цикл кризової ситуації. Модель управління підприємством у кризі; тактика: захисна, наступальна. Моделі антикризового управління. Оперативні та стратегічні заходи виходу із кризового стану. Класична модель оздоровлення. Превентивні заходи запобігання кризових явищ. Використання методу зміни для оздоровлення організації.

Оздоровчий менеджмент для організації, що виходить із кризи. Склад організаційних заходів щодо управління змінами. Основні компоненти, які необхідно виконати для виходу із кризи. Технологія оздоровчого менеджменту. Формування оздоровчих фінансів

ТЕМА 6. Управління ризикозахищеністю підприємства

Умови виникнення ризикової ситуації. Суб'єкт та об'єкт ризику. Поняття ділового ризику, його особливості у сучасних умовах. Зовнішні та внутрішні фактори ризику. Класифікація факторів ризику за аспектами прояву. Види ризику.

Аналіз та оцінювання ризику. Методи кількісного оцінювання ризику. Етапи аналізу. Специфічність вибору альтернатив в умовах ризику.

Концепція управління ризиком. Інструментарій впливу на ризик. Модель поведінки системи управління в ситуації ризику. Критерії ризикозахищеності.

ТЕМА 7. Конкурентна політика організації

Сутність конкурентоспроможності. Склад та зміст факторів національного та міжнародного конкурентного середовища та його вплив на процес проведення змін в організації.

Сутність впливовості конкурентних сил. Моніторинг конкурентів. Конкурентний стан організації. Поняття конкурентних стратегій підприємства. Виявлення та оцінка стратегій конкурентів. Методи конкуренції. Узагальнена модель менеджменту систем якості організації. Фактори успіху у конкурентній боротьбі. Методи визначення рівня конкурентоспроможності.

Необхідність дотримання антимонопольного законодавства. Основні заходи щодо антимонопольної діяльності. Система органів Антимонопольного комітету України. Контроль за дотриманням антимонопольних вимог.

Відповідальність організації за порушення антимонопольних вимог та антимонопольного законодавства.

Захист від недобросовісної конкуренції. Конкурентна політика комерційних підприємств. Створення потенціалу конкурентоспроможності організації.

ТЕМА 8. Управління ефективністю підприємства

Оцінка ефективності роботи функціональних підрозділів апарату управління. Оцінка ефективності заходів щодо вдосконалення управління.

Співвідношення результатів діяльності та витрат. Система показників загальних процесів управління ефективністю.

Критерій результативності та розвитку організаційної системи. Пріоритетність продуктивності. Взаємозв'язок факторів: розмір підприємства, цілі та функції, технологічні процеси, стадії розвитку, ступінь адаптованості.

Контроль результативності: основні підходи. Класифікація контролю та інтенсифікація розвитку підприємства, таксономія методів.

Мотивація і результативність. Методи активізації. Особливості колективної результативності та продуктивності.

Цільові програми управління розвитком підприємства: проектування, розробка, реалізація, регулювання. Стадії генеральної стратегії.

ТЕМА 9. Діагностика управління організацією

Діагностика управління підприємством як визначення чинників, що обумовлюють виникнення проблем. Діагностика сильних і слабких внутрішніх сторін діяльності підприємства. Види та етапи діагностики.

Процес діагностики. Методи проведення діагностичних досліджень. Показники діагностичного дослідження. Самодіагностика як інструментарій підвищення якості управління підприємством. Управлінське консультування як вид діяльності

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі						
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Блок 1. Система менеджменту організації														

Тема 1. Системна модель управління організацією	28	4	4			20						
Тема 2. Організація управління підприємством	32	6	6			20						
Тема 3. Управлінські моделі	28	4	4			20						
Тема 4. Системи функціонального менеджменту	32	6	6			20						
Разом за блоком 1	120	20	20			80						
Блок 2. Основи антикризового управління. Управління ризикозахищеністю. Управління ефективністю підприємства. Діагностика управління.												
Тема 5. Основи антикризового управління	28	4	4			20						
Тема 6. Управління ризикозахищеністю підприємства	30	6	4			20						
Тема 7. Конкурентна політика організації	28	4	4			20						
Тема 8. Управління ефективністю підприємства	32	6	6			20						
Тема 9. Діагностика управління організацією	32	6	6			20						
Разом за блоком 2	150	26	24			100						
Разом	270	46	44			180						

5. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми лекції та питання, що вивчаються	Кількість годин
1	Тема 1. Системна модель управління організацією 1.1. Організація як складна система та як об'єкт управління 1.2. Взаємозв'язок та взаємозалежність її внутрішніх елементів і факторів зовнішнього середовища 1.3. Системна методологія в менеджменті	4
2	Тема 2. Організація управління підприємством	6

	<p>2.1. Нормативно-правова регламентація та порядок заснування підприємства</p> <p>2.2. Формування органів управління, процес організації управління на підприємстві</p> <p>2.3. Управлінські процедури: цільовизначення, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір альтернативи, реалізація</p>	
3	<p>Тема 3. Управлінські моделі</p> <p>3.1. Сучасні підходи до розроблення управлінських моделей .</p> <p>3.2. Основні компоненти управлінських моделей та їх характеристика</p> <p>3.3. Класифікація управлінських моделей</p> <p>3.4. Основні системні моделі діагностики організації</p>	4
4	<p>Тема 4. Системи функціонального менеджменту</p> <p>4.1. Взаємозв'язок між менеджментом та маркетинговою діяльністю</p> <p>4.2. Управління фінансово-економічною підсистемою та основи фінансового менеджменту</p> <p>4.3. Реалізація комерційної функції</p>	6
5	<p>Тема 5. Основи антикризового управління</p> <p>5.1. Економічна сутність кризи розвитку підприємства</p> <p>5.2. Основні причини (фактори) виникнення кризових явищ. Наслідки кризових явищ на підприємстві .</p> <p>5.3. Типологія кризових ситуацій</p> <p>5.4. Основні положення антикризового управління підприємством</p>	4
6	<p>Тема 6. Управління ризикозахищеністю підприємства</p> <p>6.1. Аналіз ризику. Концепція управління ризикозахищеністю підприємства</p> <p>6.2. Ризикозахищеність фінансової діяльності підприємства</p> <p>6.3. Ризикозахищеність основної та управлінської діяльності підприємства</p>	6
7	<p>Тема 7. Конкурентна політика організації</p> <p>7.1. Суть, роль та місце конкурентної політики у підприємницькій діяльності</p> <p>7.2. Основні підходи до формування конкурентної політики підприємств</p> <p>7.3. Методичні положення до оцінювання ефективності конкурентної політики підприємств</p>	4
8	<p>Тема 8. Управління ефективністю підприємства</p> <p>8.1. Теоретичні основи оцінки ефективності функціонування і управління підприємством. Критерії ефективності</p> <p>8.2. Критерії та система показників оцінки економічної ефективності менеджменту</p>	6

	8.3. Оцінка ефективності організації управління та заходів щодо її удосконалення	
9	Тема 9. Діагностика управління організацією 9.1. Діагностика управління підприємством як визначення чинників, що обумовлюють виникнення проблем 9.2. Види, етапи та методи діагностики. Процес діагностики 9.3. Показники діагностичного дослідження: економічні, фінансові, соціально-психологічні	6
Разом		46

6. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми та питання, що вивчаються	Форми контролю	Кількість годин
1	Практичне заняття 1. Організація як об'єкт управління	комбінована (фронтальна, групова, інд.)	4
2	Практичне заняття 2. Нормативно-правова регламентація та порядок заснування підприємства	комбінована	6
3	Практичне заняття 3. Управлінські моделі	комбінована	4
4	Практичне заняття 4. Основи організації фінансового менеджменту на підприємстві	комбінована	6
5	Практичне заняття 5. Санація боржника та процедура банкрутства	комбінована	4
6	Практичне заняття 6. Прийняття рішень в умовах ризику із застосуванням дерева рішень	комбінована	4
7	Практичні заняття 7. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства	комбінована	4
8	Практичне заняття 8. Оцінка ефективності діяльності підприємства	комбінована	6
9	Практичне заняття 9. Діагностика управління підприємством	комбінована	6
Разом			44

7. Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

№ з/п	Теми і перелік питань, що винесені на самостійне вивчення
1	Тема 1. Системна модель управління організацією Система законів організації. Класифікація організацій. Управлінські рішення та методи їх прийняття.

	Централізація і децентралізація в організаційному управлінні. Стилі управління. Формальна та неформальна організаційна структура.
2	Тема 2. Організація управління підприємством Статут, установчий договір: основні положення. Особливості різновидів структур управління. Організаційна культура та її типи. Системні правила управління Тенденції розвитку підприємств та їх об'єднань.
3	Тема 3. Управлінські моделі Моделі забезпечення конкурентоздатності організації. Адміністративні управлінські моделі. Комбінація управлінських моделей.
4	Тема 4. Системи функціонального менеджменту Стратегія управління маркетинговою діяльністю. Управління активами і капіталом підприємства. Інвестиційна стратегія та інвестиційна політика Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів
5	Тема 5. Основи антикризового управління Основні причини виникнення кризових явищ. Порівняльний аналіз діагностики кризових ситуацій та банкрутства. Життєвий цикл кризової ситуації. Модель управління підприємством у кризі.
6	Тема 6. Управління ризикозахищеністю підприємства Класифікація факторів, що впливають на рівень ризику Аналіз та оцінювання ризику. Методи нейтралізації ризиків
7	Тема 7. Конкурентна політика організації Методи визначення конкурентоспроможності підприємства. Сутність загальної конкурентної матриці Портера. Чинники, що впливають на конкурентний статус організації. Фактори конкурентної привабливості підприємства.
8	Тема 8. Управління ефективністю підприємства Оцінка ефективності роботи функціональних підрозділів апарату управління. Суть ресурсно-потенціального підходу до оцінки ефективності. Мотивація і результативність. Методи активізації.
9	Тема 9. Діагностика управління організацією Діагностика сильних і слабких внутрішніх сторін діяльності підприємства. Показники діагностичного дослідження. Управлінське консультування як вид діяльності. Організація процесу діагностики.

8. Критерії оцінювання

Методи контролю результатів навчання	Максимальна кількість балів та вимоги до їх накопичення
Поточний контроль (відповідь на практичному занятті)	<p style="text-align: center;">5 балів</p> <p><i>5 балів</i> – Відповідь повна, вичерпана. Вона складається з правильного арифметичного результату; доцільного і логічного теоретичного обґрунтування виконаних розрахунків; вірного посилання (за необхідністю) на відповідні законодавчі та нормативні акти;</p> <p><i>4 бала</i> – Хід розв'язання вірний, але є арифметична помилка у розрахунках, немає теоретичного обґрунтування виконаних розрахунків або посилання (за необхідністю) на відповідні законодавчі та нормативні акти;</p> <p><i>3 бала</i> – Відповідь часткова, наведені лише окремі правильні дії. Є арифметичні помилки у розрахунках, немає теоретичного обґрунтування виконаних розрахунків або посилання (за необхідністю) на відповідні законодавчі та нормативні акти;</p> <p><i>2 бала</i> – Задача розв'язана невірно, проте наводяться теоретичні пояснення необхідних розрахунків або формули, за якими їх потрібно було зробити;</p> <p><i>1 бал</i> – Здобувач самостійно не розв'язує задачі. Розв'язання є повністю ідентичним опису розв'язання подібної задачі іншим здобувачем.</p>
Поточний контроль (реферат, есе, презентація)	<p style="text-align: center;">В сумі 5 балів</p> <p><i>1 бал</i> – Відповідність змісту обраній темі</p> <p><i>1 бал</i> – Логічна структурованість матеріалу, ґрунтовність, повнота і критичність аналізу літератури з теми реферату</p> <p><i>1 бал</i> – Успішність виконання завдання, глибина аналізу зібраного фактичного матеріалу</p> <p><i>1 бал</i> – Літературне, технічне й естетичне оформлення роботи</p> <p><i>1 бал</i> – Публічний захист роботи</p>
Поточний контроль (самостійні контрольні роботи)	<p style="text-align: center;">5 балів</p> <p>Розподіл балів, як за відповідь на практичному занятті</p>
Поточний контроль (підсумкове тестування)	<p style="text-align: center;">5 балів</p> <p>0,5 бала за кожну правильну відповідь на кожне з 10 тестових завдань</p>
Періодичний контроль (ПМК)	<p style="text-align: center;">30 балів</p> <p>10 балів за кожне з 3 завдань (теоретичне питання, ситуативне завдання, тести)</p>
Підсумковий контроль (залік)	<p>100 балів.</p> <p>Підсумковим контролем є екзамен за складання якого надається 100 балів за виконання теоретичної та практичної частин. Загальний</p>

рейтинг з навчальної дисципліни складається з суми балів, отриманих на екзамені, і підсумкової оцінки та ділиться навпіл.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Засоби оцінювання

- екзамени;
- стандартизовані тести;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- завдання на реальних об'єктах тощо;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

10. Рекомендована література

Базова

1. Бондар-Підгурська О. В., Глебова А. О. Ділове адміністрування (корпоративне управління) : навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2015.– 448с.
2. Виноградський М.П., Виноградська А.М., Шкапова О.М. Менеджмент в організації. Київ: Кондор, 2004. - 598 с.
3. Гуменник В. І., Копчак Ю.С. Менеджмент організацій : навч. посіб. К. : Знання, 2012. – 503 с.
4. Ігнат'єва І. А. Менеджмент організацій (малого та середнього бізнесу) : підручник / І. А. Ігнат'єва, О. М. Паливода, Р. В. Янковой. – К. : КНУТД, 2014. – 360 с.
5. Косач І. А., Ладонько Л.С., Калінько І.В. Ділове адміністрування: менеджмент організацій та управління змінами. Навчальний посібник. Київ: Кондор-Видавництво, 2014. - 217 с.

6. Маркіна І. А. Менеджмент організації : навч. посіб. К. : ТОВ “Вид-во “ЦУЛ”, 2013. – 248 с.

7. Менеджмент організацій: навч. пос. для студентів-магістрів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації «Менеджмент і бізнес-адміністрування» / Л.Є. Довгань, І.П. Малик, Г.А. Мохонько, М.В. Шкробот. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 271 с.

8. Менеджмент організацій: навч. посібник / В.І. Гуменник, Ю.С. Копчак, О.С. Кондур. Київ: Знання, 2012.– 503 с.

9. Менеджмент організацій: Підручник / За заг. ред. Л.І. Федулової.- К.:Либидь, 2004. 448с.

10. Основи менеджменту : підручник / за ред. А. А. Мазаракі, І. В. Чумаченко. Харків : Фоліо, 2014. - 846 с.

Допоміжна

11. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств. - К.: Нац. торг.-екон. ун-т. - 2006. – 780 с.

12. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій Київ: КНЕК, 2001. - 580 с.

13. Марущак С. М., Єфімова Г.В., Пащенко О.В. Оцінка та управління підприємницькими ризиками : навч. посіб. Херсон : Олді-плюс, 2014.- 296 с.

14. Менеджмент : навч. посіб. / Г. Є. Мошек, М. М. Ковальчук, Ю. В. Поканевич, та ін.; за заг. редакція Г. Є. Мошека. Київ : Ліра-К, 2015. 550 с.

15. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія / О.В. Раєвнева. – Харків, 2006. – 496 с.

16. Сладкевич В.П., Чернявський А.Д. Сучасний менеджмент організацій: навч. посібник. Київ: МАУП, 2007. – 488 с.